

dr hab. Joanna Grzybek

Instytut Orientalistyki, Wydział Filologiczny

Uniwersytet Jagielloński

Recenzja pracy doktorskiej mgr Katarzyny Wizły-Lin

*pt. Postrzeganie języka minnan przez jego rodzimych użytkowników
oraz sposób przedstawiania języka minnan w prasie na Hajnaniu i Tajwanie
w kontekście polityki językowej Chin i Tajwanu*

przygotowanej pod kierunkiem

prof. UAM dr hab. Norberta Kordka i dr Marii Kurpaskiej

Tytuł recenzowanej pracy jest zgodny z jej treścią i jednoznacznie wskazuje przedmiot badań, jakim jest zagadnienie niejednorodnej sytuacji języka minnan na Hajnaniu i Tajwanie.

Autorka poruszyła temat złożony, zwracając uwagę na czynniki pozajęzykowe, które były podstawą wieloaspektowego porównania sposobów postrzegania języka minnan w badanych obszarach językowych. Wyzwanie naukowe, wobec jakiego stanęła Doktorantka wymagało ujęcia interdyscyplinarnego, co też Autorka pracy uczyniła z dokładnością i dojrzałością badawczą. W tym zakresie recenzowana praca wypełnia lukę badawczą i daje możliwości dalszych badań nad językami i kulturą Hajnanu i Tajwanu.

Cel rozprawy, problemy oraz pole badawcze zostały dobrze sprecyzowane. W postępowaniu badawczym Doktorantka rozpatrzyła dwa zagadnienia: sposób postrzegania języka minnan przez jego rodzimych użytkowników oraz sposoby przedstawienia tego języka w prasie w kontekście polityki językowej prowadzonej w odmiennych systemach społeczno-

politycznych. Zwróciła też uwagę na czynniki historyczne i polityczne, które miały wpływ na obecną pozycję języka minnan. Korpus wykorzystanych w rozprawie źródeł jest adekwatny do zadań badawczych.

Głównym miejscem gromadzenia danych badawczych były tradycyjne i nowoczesne herbaciarnie. Autorka pracy prowadzi wywód w sposób przystępny i interesujący, a jej naukowa opowieść mogłaby z powodzeniem być snuta nie tylko w murach uniwersyteckich, ale też przy herbacie – w gronie osób zainteresowanych kulturą złożonością w Azji Wschodniej. Doktorantka omawia zagadnienie języka i jego użytkowników, przywołując poglądy badaczy chińskich, które konfrontuje z poglądami badaczy tajwańskich. Odwołuje się także do prac napisanych na Zachodzie i ostatecznie odważnie formułuje własne wnioski. Ma przy tym świadomość obowiązujących aktów prawnych i podstawowych zjawisk determinujących politykę językową realizowaną na Hajnaniu i Tajwanie. Jako dojrzała lingwistka zwraca uwagę na wynikające z nich zmiany leksykalne. Recenzowana praca może być zatem punktem odniesienia dla zrozumienia czynników, jakie odróżniają badane obszary języka chińskiego.

Wywód przeprowadzono bardzo logicznie, co jest widoczne w układzie pracy. Dysertacja liczy 229 stron, w tym zawierają się: strona tytułowa, Spis treści, Rozdział I – Języki Hajnanu i Tajwanu: pochodzenie, polityka, postawy (74 strony), Rozdział II – Wyniki badań terenowych przeprowadzonych na Hajnaniu (21 stron), Rozdział III – Analiza dyskursu gazety 海南日报 „Hainan Ribao” (30 stron), Rozdział IV – Wyniki badań terenowych przeprowadzonych na Tajwanie (29 stron), Rozdział V – Analiza dyskursu gazety 自由时报 „Ziyou Shibao” (35 stron), Rozdział VI – Wyniki badań a wskazówki UNESCO (12 stron). Całość wieńczy Zakończenie, Spis tabel, Spis wykresów, Spis ilustracji, Legenda do tabel, Definicje: Language Vitality and Endangerment, Bibliografia wraz z Netografią, Abstrakt w języku angielskim oraz Indeks lingwimów.

Zawartość merytoryczna

Doktorantka wykazała, że ma wiedzę na temat historii Hajnanu i Tajwanu w ogóle oraz w kontekście języka. Wywód słusznie rozpoczęła od porównania polityki językowej prowadzonej w Chińskiej Republice Ludowej i w Republice Chińskiej. Pierwszy rozdział jest niezbędnym wprowadzeniem do rozdziałów II-V, gdyż stanowi erudycyjne, ale i zwięzłe kompendium wiedzy na tematy: i. języki chińskie, ii. języki Hajnanu i Tajwanu, iii. pochodzenie języka minnan z Hajnanu i Tajwanu, iv. dawna i współczesna polityka językowa

na Hajnaniu i Tajwanie, v. przegląd badań dotyczących postrzegania języków Hajnanu i Tajwanu. Autorka wnikliwie omówiła temat polityki językowej na Hajnaniu (i w całym Chinach) oraz na Tajwanie. Rozważania dotyczyły realizowanej w przeszłości i aktualnej polityki językowej. Uwzględniony w badaniach model wieloczynnikowy wyborów językowych był, jak napisała i wykazała Doktorantka, inspiracją do odniesienia się do władz i decydentów. Autorka pracy trafnie zauważyła tendencyjność badań nad polityką językową i fakt, że przytaczane poglądy są nacechowane politycznie. Pozwoliła sobie również na komentarz dotyczący subiektywnych interpretacji badaczy, a także odmiennej roli mediów na obu wyspach, co poszerza obraz postrzegania języka minnan w tych dwóch obszarach.

Szczególnie doceniam uwagi Doktorantki dotyczące zmian leksykalnych, tj. zaprzestania lub zmiany sposobu używania niektórych terminów odnoszących się do języka ojczystego (narodowego), języka lokalnego, dialektów i topolektów. Złożoność polityki językowej na obszarze języka chińskiego, umiędzynarodowienie i związany z nim wzrost znaczenia języka angielskiego są zagadnieniami, które mogą być cenne nie tylko w kontekście językoznawstwa sinologicznego, ale także w ramach szeroko pojętych badań międzykulturowych.

Interesujące są uwagi Autorki pracy na temat demokratycznego podejścia do posługiwania się różnymi językami na Tajwanie, które zwiększa rozwój demokratycznego społeczeństwa i sprzyja wzmocnieniu tożsamości narodowej. Doktorantka zauważyła wprawdzie, że tajwańskie odejście od polityki skierowanej na język dominujący ma znaczenie jedynie symboliczne, ale może ono zachęcić do pielęgnowania wszystkich niedominujących języków, a ostatecznie do ich ocalenia, bo przecież to „obojętność jest jednym z objawów powolnego zanikania języka” (Su 2017). Czy można pięknie wyrażać narodową tożsamość aniżeli poprzez ideę pielęgnowania języków i swobodnej ekspresji?

Z lektury rozdziału II dowiadujemy się o tym, że rodzimi użytkownicy języka minnan na Hajnaniu (czyli użytkownicy hainanhua) postrzegają go przede wszystkim jako sposób komunikowania się z członkami rodziny (szczególnie ze starszymi krewnymi). W tej części pracy opisane zostały badania terenowe przeprowadzone w 2019 roku na Hajnaniu. Autorka pracy podzieliła się z czytelnikami szczegółami przeprowadzania ankiet, np. Informacją o tym, że uwzględniła zakup drobnych upominków dla respondentów jako wyrazu wdzięczności za czas poświęcony na wypełnienie ankiety. Celem ankiety skierowanej do rodzimych użytkowników było ustalenie jak oceniają oni swój język. Pytania dotyczyły postrzegania języka ojczystego w różnych kontekstach sytuacyjnych – zawodowym i prywatnym. Zwrócono też uwagę na korelację wieku, wykształcenia i płci badanych z ich postawami odnośnie

używania języków hainanhua oraz putonghua. Zaprezentowano metody badawcze oraz wyniki przeprowadzonych badań, na podstawie których stwierdzono, że w sytuacjach formalnych, takich jak np. zajęcia edukacyjne, program telewizyjny lub rozmowa w urzędzie, nie powinno się używać rodzimego języka, ponieważ jest to przestrzeń zdominowana przez język urzędowy. Zastanawia mnie przyporządkowanie języka używanego w programie telewizyjnym do kategorii „sytuacji formalnych”. Nasuwa się pytanie czy jednakowo traktować można program informacyjny i program rozrywkowy, które występują w telewizji.

W rozdziale III opisano podejście do używania języka minnan w hajnańskiej prasie na podstawie analizy dyskursu gazety 海南日报 „Hainan Ribao”. W ten sposób Autorka poszerzyła pole badawcze o perspektywę z założenia obiektywną. Wyszczególniła 73 kolokanty ze słowem “hainanhua” i oceniła ich nacechowanie. Badania te przeprowadziła odnosząc się do wartości określonych w dokumencie UNESCO “Language Vitality and Endangerment” oraz na podstawie własnych kompetencji językowo-komunikacyjnych i ogólnej wiedzy sinologicznej. Doktorantka wykazała, że hainanhua jest wyznacznikiem tożsamości Hajnańczyków, także tych, którzy pochodzą z Hajnanu oraz obcokrajowców, chcących dołączyć do lokalnej społeczności. Autorka pracy zauważyła, że obecność hainanhua w wybranych kontekstach sytuacyjnych była postrzegana pozytywnie, jednak w niektórych sytuacjach posługiwanie się tym językiem nie jest możliwe. Postawiła tezę, że rodzimi użytkownicy hainanhua ograniczają jego użycie do sytuacji nieformalnych.

W kolejnych dwóch rozdziałach znajdziemy opis sposobu postrzegania języka minnan (taiyu) na Tajwanie oraz analizę tego języka w tajwańskiej prasie. Mieszkańcy Tajwanu wypełnili ankietę, w której odpowiedzieli na pytania podobne do tych, które zostały postawione wcześniej mieszkańcom Hajnanu. Warto zauważyć, że również w tym przypadku Autorka pracy podzieliła się z czytelnikami szczegółami na temat badań, np. informacjami na temat zakupu upominków oraz zachowania respondentów. Opisała wyczerpująco metody badawcze, a następnie przedstawiła wyniki badań i wnioski. Wykazała, że rodzimi użytkownicy taiyu traktują ten język jako narzędzie służące do komunikacji z bliskimi osobami, głównie ze starszymi krewnymi. W administracji, w mediach i w środowisku zawodowym taiyu używane jest w ograniczonym stopniu. W sytuacjach oficjalnych używa się guoyu. Doceniam interesujące spostrzeżenie dotyczące różnicy poglądów respondentów z Tajwanu na temat używania języka minnan w zależności od miejsca ich pracy i zamieszkania. Autorka dysertacji zauważyła, że mieszkańcy południowej i środkowej części wyspy są

bardziej pozytywnie nastawieni do obecności taiyu w sytuacjach innych niż rozmowy z członkami rodziny. Język minnan stanowi w tej części wyspy o tożsamości Tajwańczyków.

W rozdziale V znajdziemy informacje o tym, w jaki sposób język minnan opisywany był w gazecie 自由时报 „Ziyou Shibao”. Autorka wyszczególniła i przeanalizowała 125 kolokantów ze słowem “taiyu” i podobnie jak w przypadku analizy prasy hajnańskiej dokonała oceny nacechowania kolokantów, dzieląc je na pozytywne, neutralne i negatywne. Trafnie zauważyła, że język minnan pełni liczne funkcje w tajwańskiej rzeczywistości i jest obecny w edukacji, muzyce i literaturze. Doktorantka jest świadoma znaczenia wyodrębnienia tożsamości na Tajwanie, zwróciła uwagę na przedstawianie języka taiyu wraz z symbolami Tajwanu, pozytywne wartościowanie go oraz na rolę języka taiyu w polityce. Słusznie zauważyła, że stanowi wyznacznik tożsamości Tajwańczyków i asymilujących się obcokrajowców.

Wyniki przeprowadzonych badań Doktorantka odpowiedzialnie odniosła do informacji i wskazówek zawartych w przywoływanym w badaniach dokumencie UNESCO “Language Vitality and Endangerment”. W ostatniej części pracy przybliżyła czynniki wpływające na wymieranie języków i skonfrontowała je z wynikami analiz opisanych w dysertacji. Ustaliła stopień zagrożenia języka minnan na Hajnanie i Tajwanie. Wykazała, że ilość i jakość materiałów dokumentujących języki hainanhua i taiyu się różnią, a sytuacja języka minnan w zależności od miejsca występowania jest niejednorodna. Stwierdziła, że hainanhua jest językiem zagrożonym, a taiyu może funkcjonować obok języka dominującego w licznych, również nowych, kontekstach.

Zarówno dobór, jak i wykorzystanie bibliografii są właściwe, choć z netografią nie zawiera ona nawet stu pozycji. Jednak, jak zaznaczyła Autorka pracy, istnieje niewiele publikacji naukowych dotyczących postrzegania języka minnan. Uwzględniła ona źródła oraz literaturę przedmiotu – w obu przypadkach w językach europejskich i w języku chińskim. W sytuacji braku obiektywnych źródeł przywołała dostępne ustalenia i dodała do nich komentarze dotyczące ewentualnych wad (s. 85). Docenić należy obszerny chińskojęzyczny korpus badawczy, składający się z 436 artykułów z prasy hajnańskiej oraz 1013 artykułów z prasy tajwańskiej.

Dysertację cechuje dobry styl pisarski, przejrzystość wyводу, która wynika z precyzji wypowiedzi słownej przebiegającej w przekonującym porządku oraz bardzo dobra redakcja

tekstu bogatego w przypisy źródłowe, komentujące, oraz niezbędne wykresy, ilustracje i tabele. W tekście zdarzają się jedynie drobne błędy, np. niejednolity zapis słów w tabeli (raz z małej, raz z wielkiej litery) na s. 213 i 216 albo niejednolity zapis słowa „hajnański” i „Hajnan”, np.

„[...] Dyskusja na temat przekazywania i ochrony dialektu hajnańskiego w nowej erze – na podstawie badania aktualnej sytuacji dialektu hainańskiego. [...]”. (s. 223)

„[...] Studium porównawcze języków na wyspie Hainan i w pobliżu. [...]”. (s. 223)

Są to jednak usterki, które nie wpływają na bardzo wysoką oceną recenzowanej pracy.

Kwestie do rozważenia

Uwagi poczynione w niniejszej recenzji mają charakter podpowiedzi, kwestii do rozważenia w przyszłej publikacji.

Sformułowanie „z elementami starych chińskich konstrukcji” na s. 35 zamieniłabym na określenie „z elementami konstrukcji chińskiego języka klasycznego”, zaś słowa: „prawa mające popularyzować i chronić niedominujące języki Tajwanu” na s. 83 na: „regulacje prawne mające na celu popularyzację i ochronę niedominujących języków Tajwanu”.

W tytule rozdziału I „Języki Hajnanu i Tajwanu: pochodzenie, polityka, postawy sugerowałabym doprecyzować lub zamienić słowo „postawy” (np. postawy wobec języków, postrzeganie języków).

Radziłabym też zrezygnować ze zbędnej personifikacji i udoskonalić wywód stylistycznie, np. we fragmentach: „[...] guoyu językiem obsługującym wszystkie sfery życia [...]”. (s. 65); „[...] wnioski da się również wyciągnąć, przyglądając się prawom, które zachęcają rodzimych mieszkańców Tajwanu do połączenia nauczania języka z propagowaniem kultury, zwyczajów i tradycyjnej wiedzy [...]”. (s. 223), [...] prawo nakazujące zmianę. [...]” (s. 35). To władze, ustawodawcy poprzez akty prawne zachęcają obywateli do określanych działań lub nakazują dokonania zmian.

Sformułowanie „z czasem zarzucono te działania” na s. 37 radziłabym zamienić na „zrezygnowano z tych działań”, ponieważ słowo: „zarzucanie” może przywołać na myśl „stawianie komuś zarzutów”.

Konkluzja

Na podstawie powyższych rozważań dotyczących rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Wizły-Lin stwierdzam, że dysertacja ta jest oryginalnym i nowym osiągnięciem, które wpłynie na rozwój językoznawstwa sinologicznego. Pani Magister wykazała się bardzo dobrym warsztatem naukowym, samodzielnością w prowadzeniu badań i dojrzałością badawczą.

Jestem przekonana, że recenzowana rozprawa opublikowana w formie monografii naukowej będzie zaczęciem dla dalszych badań w zakresie językoznawstwa, a także interesującą lekturą dla osób zainteresowanych językami zagrożonymi. Treść sugerowanej publikacji może ponadto stanowić inspirację do demokratycznego podejścia do posługiwania się językiem, a zatem do demokratycznego rozwoju społeczeństwa.

Przedłożone do recenzji praca doktorska spełnia ustawowe kryteria (art. 13, ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Dz. U. z 2003 r., nr 65, poz. 595 z późn. zm.). W związku z powyższym, wnioskuję o nadanie pani mgr Katarzynie Wizła-Lin stopnia doktorskiego.

dr hab. Grzybek Joanna

Grzybek Joanna